

R A P O R

Dolmabahçe Sarayı saat kulesi çevresindeki bahçe sınırlarının belirlenmesi açısından Saray ve Köşkler Grup Başkanlığınca yapılan çalışmalar sonucunda, bu bölümün, iki ayrı girişi olan ve şimdi Dolmabahçe Caddesi boyunca devam eden babaların özellikle başlıklarından farklı görünüşte babaları olan pik döküm bahçe korkulukları ile çevrilmiş olduğu tespit edilmiştir.

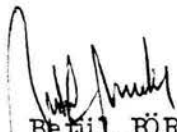
Halen saat kulesi ve Saray girişi bölümündeki bahçeyi sınırlayan korkuluklar Sarayın görünüşüne, giriş bölümünün görkemine, özgünlüğüne ters düşmekte ve son derece zayıf kalmaktadır.

Aslına uygun olarak bahçe sınırı, belli yükseklikteki derzli duvar üzerine 2.85 m. ara ile yapılacak babaların arasına yerleştirilecek pik döküm parmaklıklar ile belirlenecektir.

Ancak Saray girişi bahçesinin orijinal babalarının başlıkları, Dolmabahçe caddesi üzerinde Mefruşat dairesinden, Kuşluk bahçesi girişine kadar devam eden mevcut babaların başlıkları ile büyük farklılık göstermektedir. Yapılan araştırma sonucu tarihi belgelerden görüldüğü şekilde görünüş açısından mevcut başlıklarla bir ayırım oluşmasına rağmen orijinal başlıkların yapılması uygun olacaktır. Ayrıca orijinal fotoğraflarda görülen bahçe sınırları, tiyatro binasının yok olması, yeni Dolmabahçe caddesi güzergahı nedenleri ile değişmiş ve caddenin konumu gereği kavisli bir hal almıştır. Bu nedenle yolun güzergahına uygun olarak sınırın mevcut bordürler gözönüne alınarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Beşiktaş'tan geliş yönündeki tali kapının genişliğinin bir aks (2,85 m.) olması, hazine kapı karşısındaki ana girişin ise iki aks genişliğinde olması, girişlerin babalarının diğerlerine göre daha büyük boyutta ve üzerlerinde döküm fener olması orijinal haline uygun olacaktır.

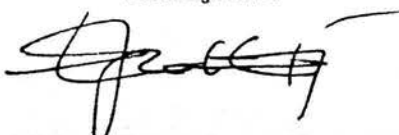
26.1.11/1990

Betül ÖREKÇİ
Mimar

Hasan SUDA
Bakım, Onarım Şb. Müdürü

M. Zeki AYBEK
Teknik ve Des. Hiz. Gr. Başkanı

Prof. Dr. Erol ETİ
T. B. M. M. Başkanlığı
Danışmanı

Prof. Dr. Metin SÖZEN
T. B. M. M. Başkanlığı
Kültür ve Sanat Danışmanı

DOLMABAÇE SARAYI
"HAZİNE-i HASSA KAPISI" ÖN BAÇESİ
ÖZGÜN ÇEVRE BAÇE
PARMAKLIKLI DUVARLARI
ARAŞTIRMASI

R A P O R

Dolmabahçe Sarayı, Topkapı Sarayı'ndan sonra, 19. yy ikinci yarısında devletin yönetim merkezi ve sultan ile ailesinin konutu olarak kullanılan bir yapılar bütünüdür.

Dolmabahçe Sarayı'nın bulunduğu alanın Osmanlı dönemindeki geçmişi oldukça uzun bir süreci içermektedir. Bu alanda, Kaptanı Derya'ların gemilerini demirledikleri ve geleneksel uğurlama törenlerinin yapıldığı bir körfezin bulunduğu bilinmektedir. Zamanla bataklık haline geldiği görülen bu körfezin, Sultan I. Ahmet döneminden itibaren başlayan ve Sultan II. Osman döneminde tamamlanan doldurma işlemi ile topografyada bir değişim gerçekleştirildiği anlaşılmakta, kazanılan yeni alanın Hasbahçe'ye katıldığı görülmektedir. Şimdiye dek elde edilen verilere göre; bazı kaynaklar bu körfezin yakın çevresindeki köşk ve kasırların varlığını 15 ila 16. yüzyıllara dek indirgemektedir. Dolmabahçe'nin kazanılmasından sonra ise; Hasbahçe'deki yapısal etkinliklerin Sultan I. Ahmet dönemindeki köşkle başladığı anlaşılmaktadır.

Daha sonraki aşamalarda, kıyı şeridindeki diğer köşk ve kasırların yapımı sonucunda, duvarlar ardındaki Hasbahçe ile bütünleşen yapılar topluluğu, Beşiktaş Sarayı Hümayunu veya Beşiktaş Sahil Sarayı Hümayunu adı ile tanımlanmaya başlamıştır. 18. yüzyılda, Dolmabahçe Sırtlarında (Sayeban Mahalli) Bayıldım Köşklerinin yapımı, Sarayla ilişkili yapıların Saray Ana Duvarları dışına taşındığını göstermektedir.

19. yüzyıl ikinci yarısına gelindiğinde; tarihsel süreç içinde artan köşklerle oldukça geniş bir alana yayılan bir Sahil Sarayı konumuna gelmiş bulunan Beşiktaş Sahil Sarayı'nın önemini yitirmeye ve yerini yeni kağır bir Saray'a bırakmaya başladığı görülür.

Sultan Abdülmecid döneminde yer yer yıktırılmaya başlanan ahşap sarayın yerine Dolmabahçe Sarayı, ana yapısı öncelikli olmak üzere, bölümler halinde inşa edilmeye başlanmıştır.

Dolmabahçe Sarayı'nın yönetim merkezi ve konut işlevini sağlıklı olarak sürdürebilmesi için de yaşama birimleri ile sosyal hizmet binaları planlanarak inşa edilmiş ve oldukça geniş bir alana yayılan bir kompleks oluşturulmuştur.

Bu yapılar içindeki; Saray Tiyatrosu, İstabl-ı Amire, Hamlahane, Bezm-i Alem Valide Sultan Cami'si, Saat Kulesi (Komplekse II, Abdülhamid döneminde eklenir). Ana yapısının anıtsal taç kapı niteliğindeki Saltanat Kapısı (Hazine-i Hassa Kapısı) önündeki dış bahçe ve çevresinde bulunmaktadır. Günümüzde Cami ve Saat Kulesi dışındaki yapılar yerlerinde değildir. Cami, tarihsel süreç içindeki çevre ve yol düzenlemeleri sırasında çevre duvarını yitirmiş, Saray Tiyatrosu ise günümüzde sadece duvar ve temel kalıntılarının küçük bir bölümü ile varlığını somutlaştırabilmiştir.

Yakın çevresindeki yapılarla birlikte geniş bir alana yayıldığı belirlenen Dolmabahçe Sarayı Ana Yapısının çevresinde kara tarafını yüksek beden duvarları sınırlandırmaktadır. Harem Bölümünde yüksekliği artarak devam eden bu duvarlar dışında Sarayın dış çevre ile belirli ölçüde bağlantısını, kara cephesinde; Camlı Köşk'ün sağındaki Bendeğan Kapısından başlayarak ana giriş cephesinde devam

eden ve deniz tarafında da Hazine-i Hassa binasının saray bahçesindeki ayırıcı beden duvarı köşesinden başlayarak, Musahiban Dairesini içine alarak ilerleyen parmaklıklı çevre duvarları sağlamaktadır. Parmaklıklı çevre duvarlarının Kabataş yönünde de devam ettiği ve Bezm-i Alem Valide Sultan Cami ile saray bağlantısının sağlandığı da anlaşılmaktadır.

Yapıların belgesel nitelikli araştırmalar sonucunda sarayın inşaa tarihi başlangıç olarak ele alındığında; dönemin arşiv belgelerinde, gravürlerinde ve fotoğraflarını incelediğimizde günümüzden farklı bir görünümle karşılaşmaktayız. Tüm veriler değerlendirilerek bu gelişim ve değişim irdelenmiş ve restitüsyon projeleri hazırlanmıştır. Cami ve Saat Kulesi arasındaki meydanı ve çevresini bütünleştirmeye yönelik çalışma ayrıca sunulacaktır. .../.../1990

EKLERİ :

- (Ek-1) : Belge-Fotoğraflar
- (Ek-2) : Arşiv belgeleri
- (Ek-3) : Uygulama projeleri

PROF.DR.METİN SÖZEN

T.B.M.M. BAŞKANI
KÜLTÜR VE SANAT DANIŞMANI

SERHAT ÖNER

UZMAN

(SANAT TARİHÇİSİ)

İHSAN YÜCEL

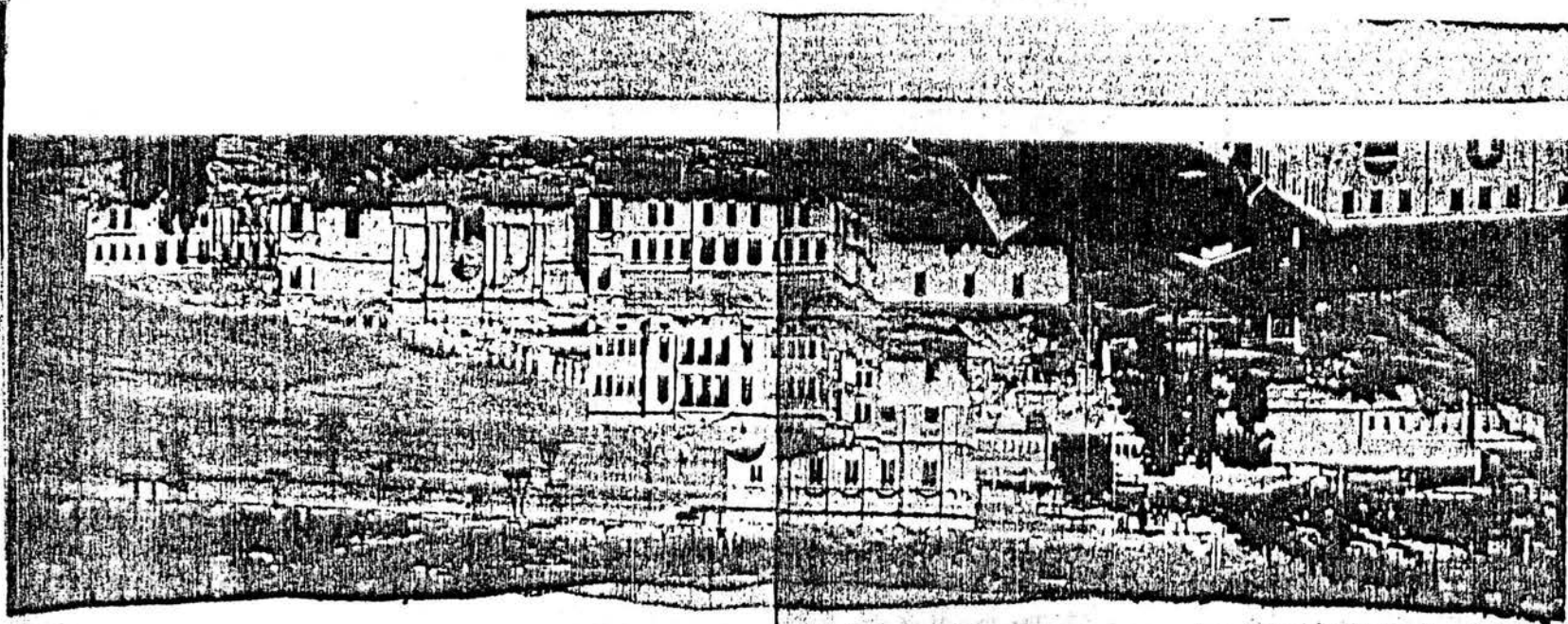
SARAY VE KÖŞKLER GRUPO BAŞKANI

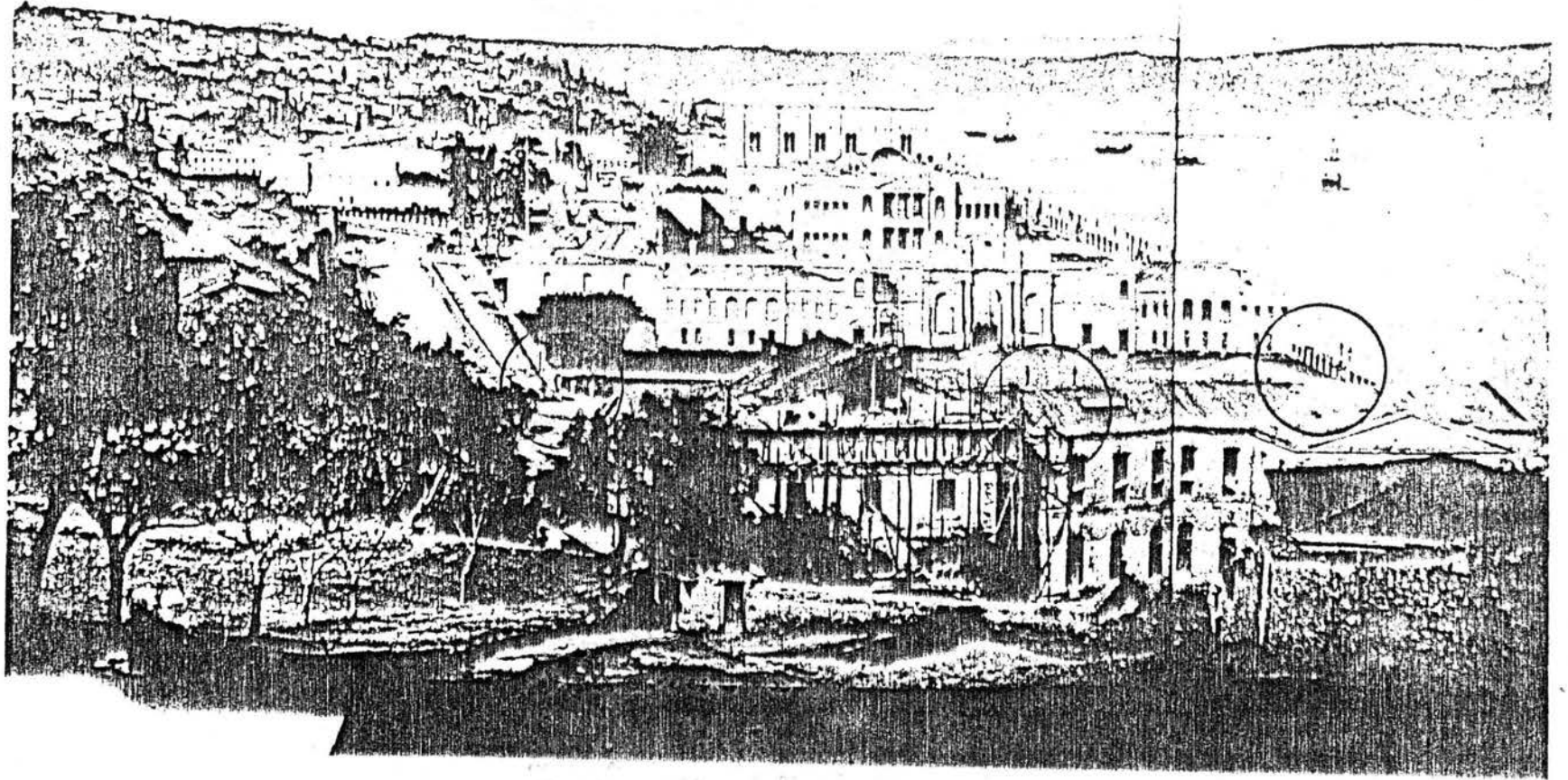
ERDAL EREN

Y.MİMAR

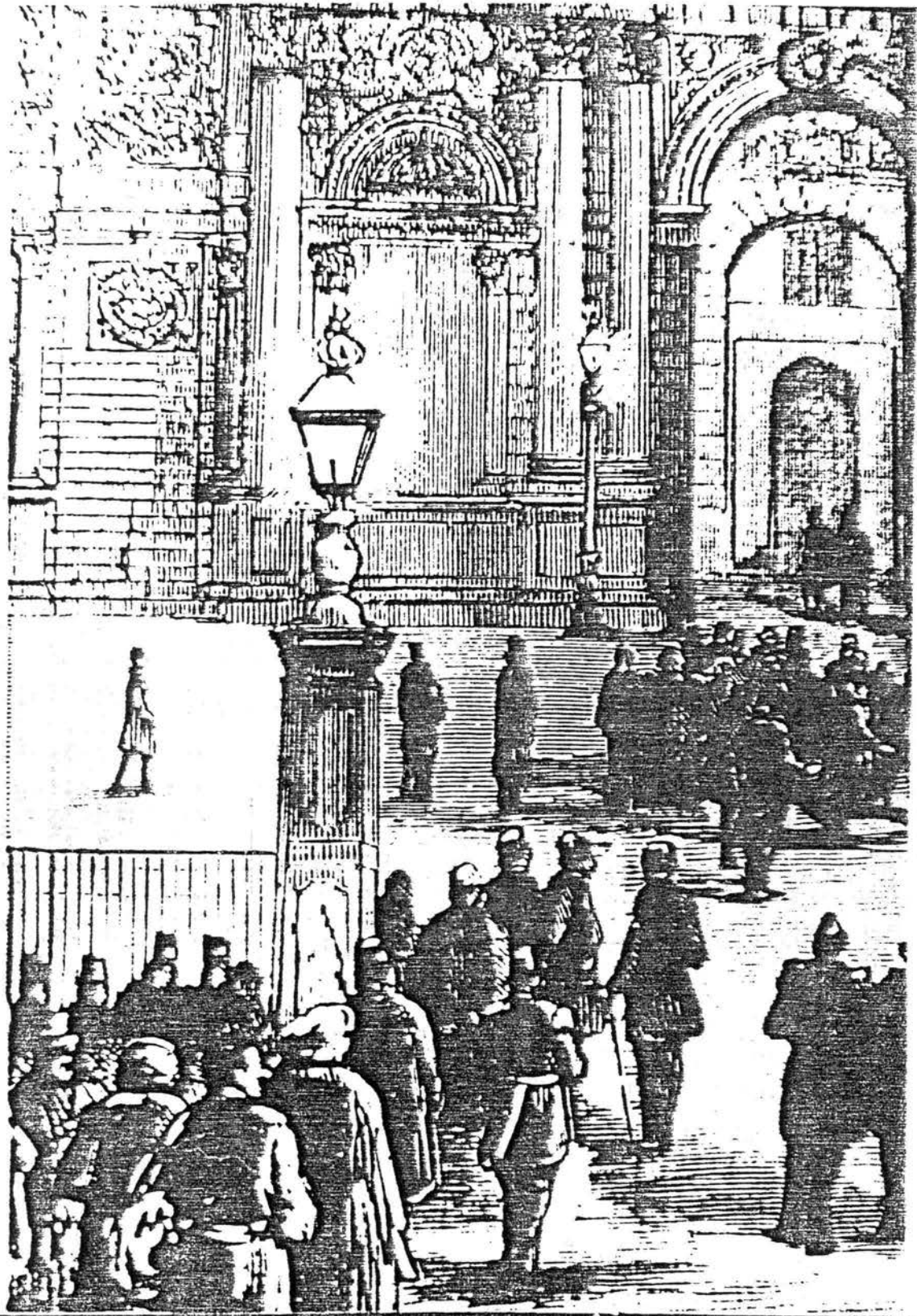
B E L G E - F O T O Ğ R A F L A R

FOTOG. 1 DOLMABAHCE SARAYI'NA GÜMÜŞSUYU'NDAN BAKIŞ
Bahçe, parmaklıklılı duvarlarının tamamlanmamış durumu.

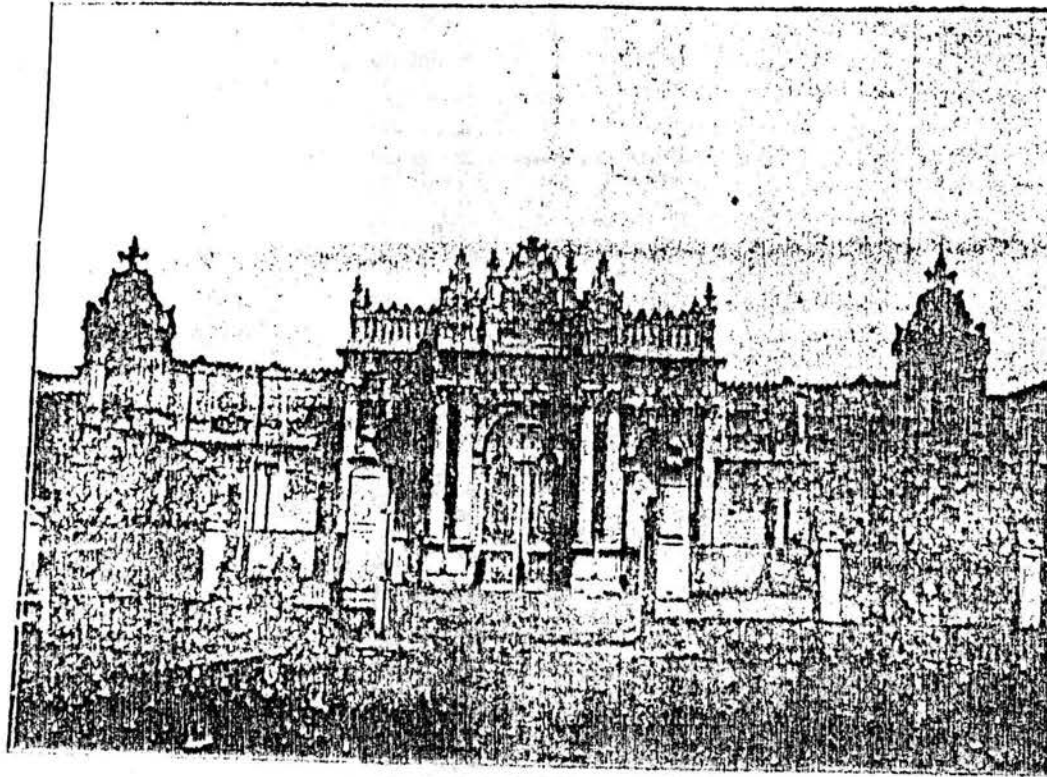

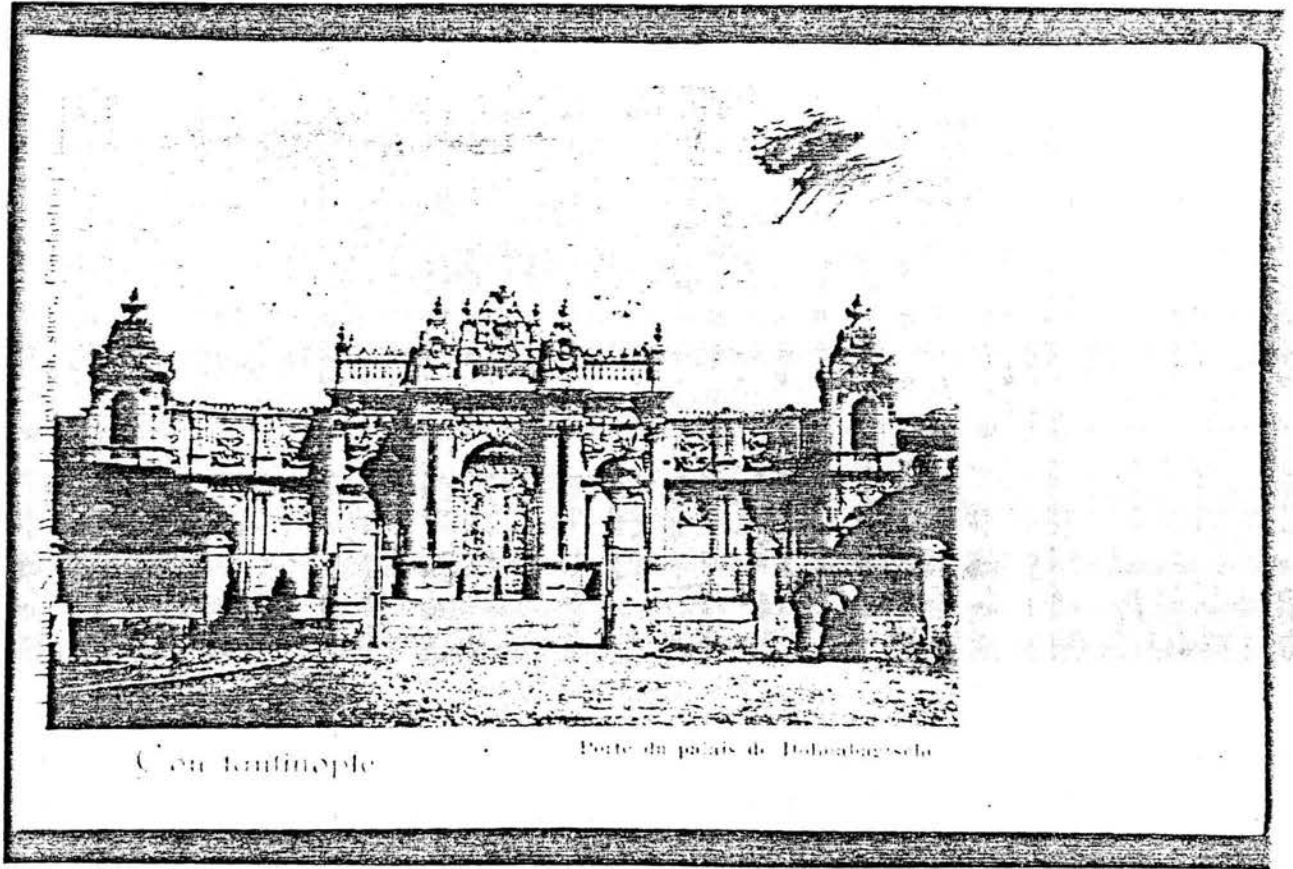
FOTOĞ. 2 DOLMABAHE SARAYI'NA GÜMÜSSUYU'NDAN BAKIŞ
Bahçe, parmaklıklı duvarlarının tamamlanmış durumu.

FOTOĞ. 8 | PARMAKLIKLİ BAHÇE DUVARLARINDAN DETAY
1876.

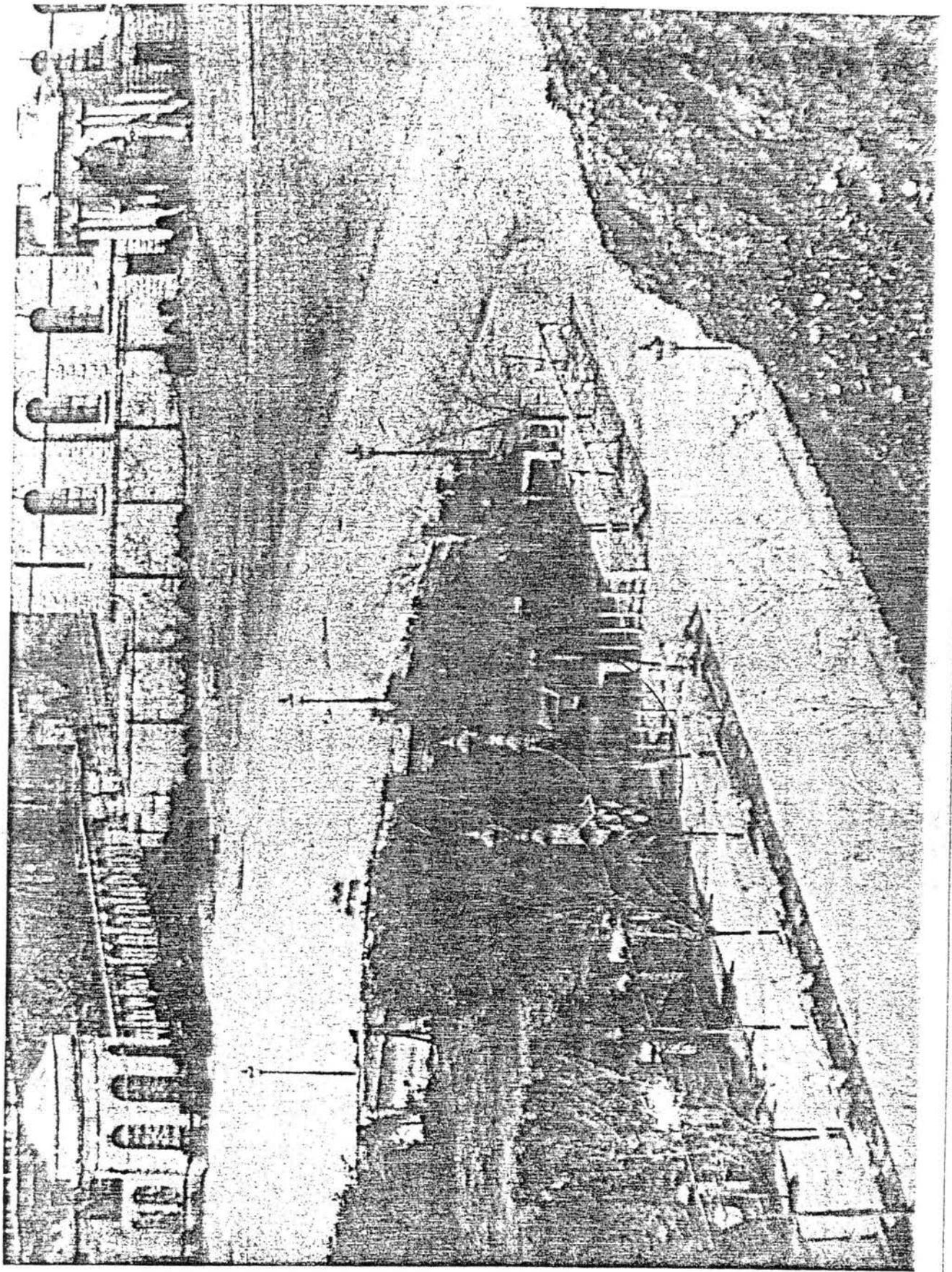

طوله نه ساجده ای. راه نك-مانا. - ق...

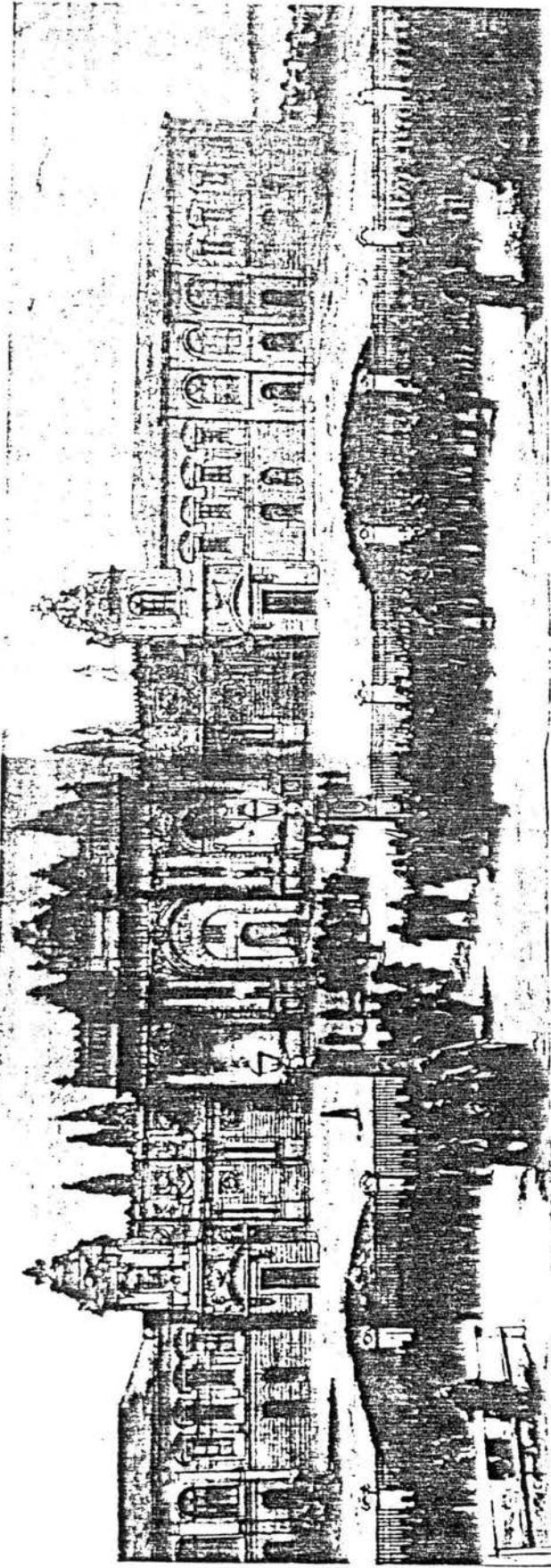
Fotoğraf 10 (F.neg. 1/1)

Sultan II. Abdülhamit döneminde (1876-1909) ve 1909 tarihinde yapılan saptamaya göre Saltanat Kapısı (Hazine-i Hassa kapısı) ve parmaklıklılı çevre duvarının ana aks üzerindeki kapısı. (İ.B.A.K Kartpostal Koleksiyonu, K.2160 Constantinople-Librairie S.H. Weiss-E. Heydrich)

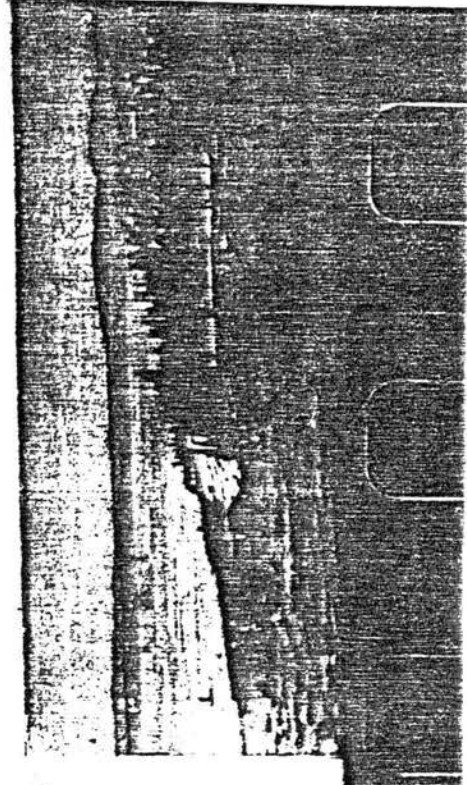
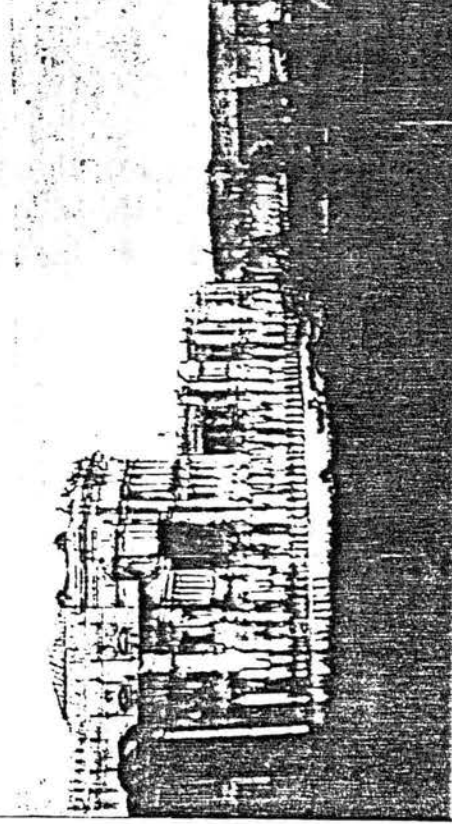

Fotoğraf 5 (F.neg. 2/2)

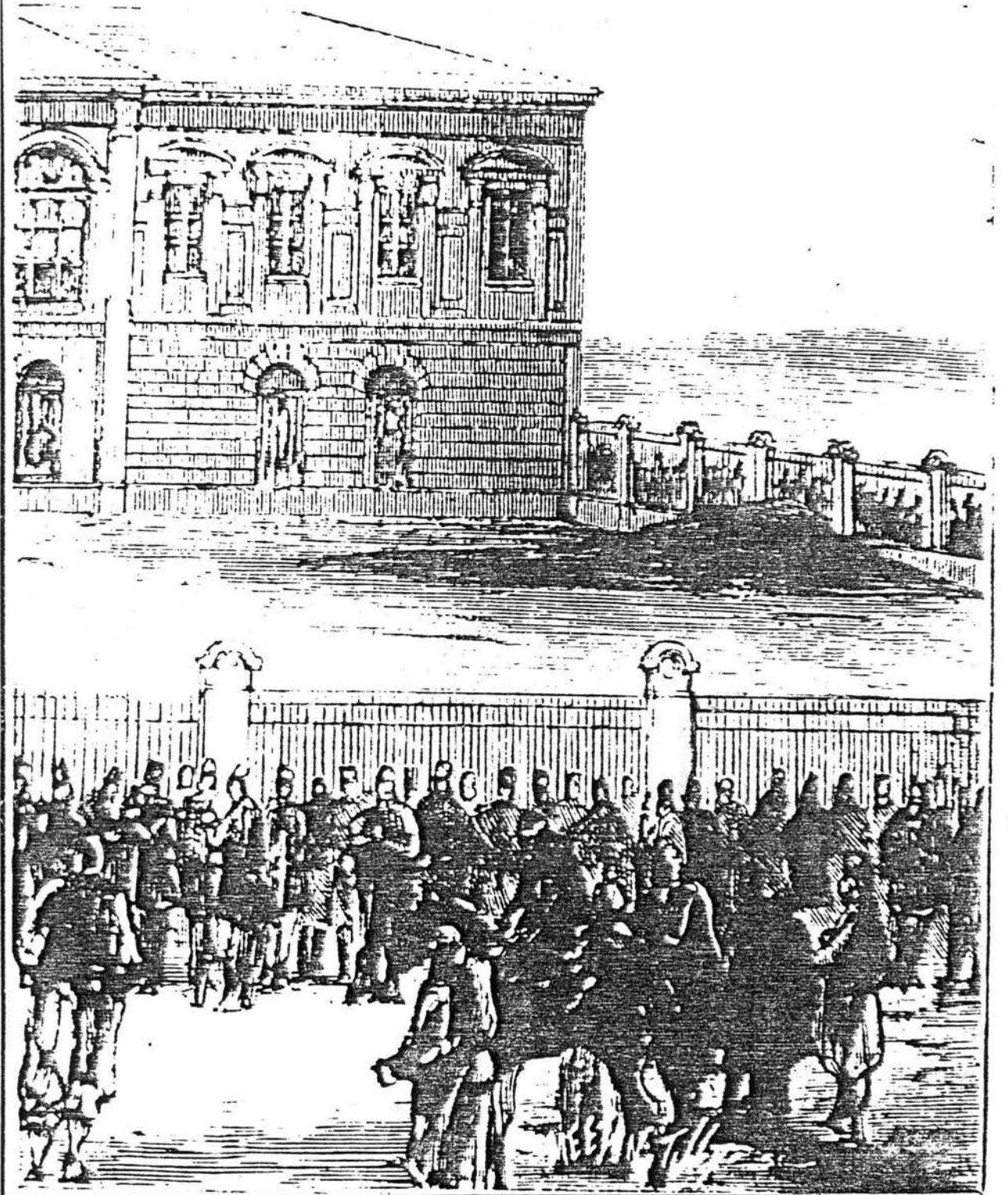
Bayıldım Bahçesi yönünden bahçe parmaklıklı duvarları, yan giriş aksı görülmektedir.
(Foto: Robertson, 1855)

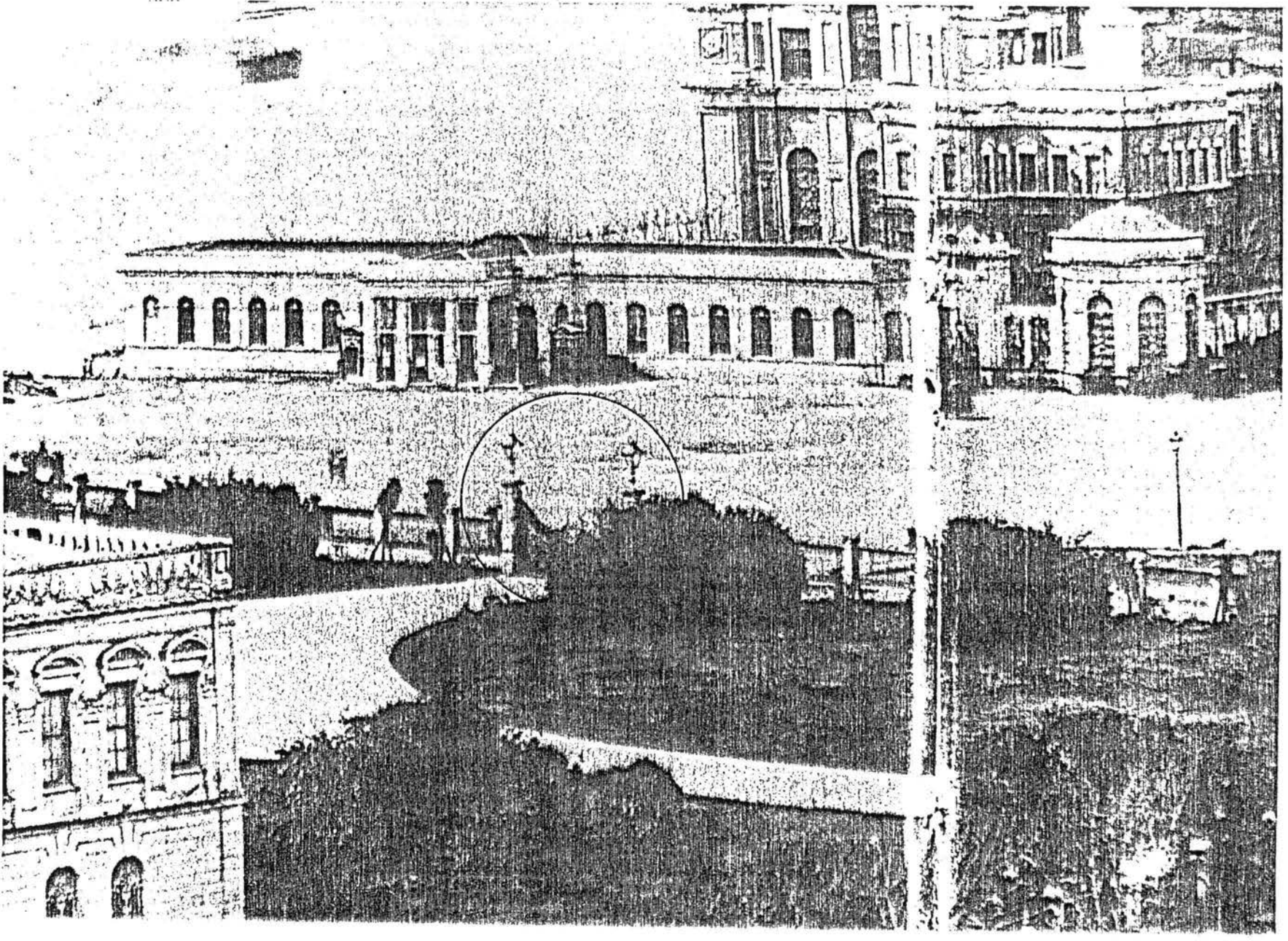
La façade de l'Hôtel de la Trésorerie, à Istanbul, Turquie, vers 1850.

FOTOĞ. 6 - HAZINE-I HASSA KAPISI VE PARMAKLIKLI DUVARLARIN GÖRÜNÜMÜ

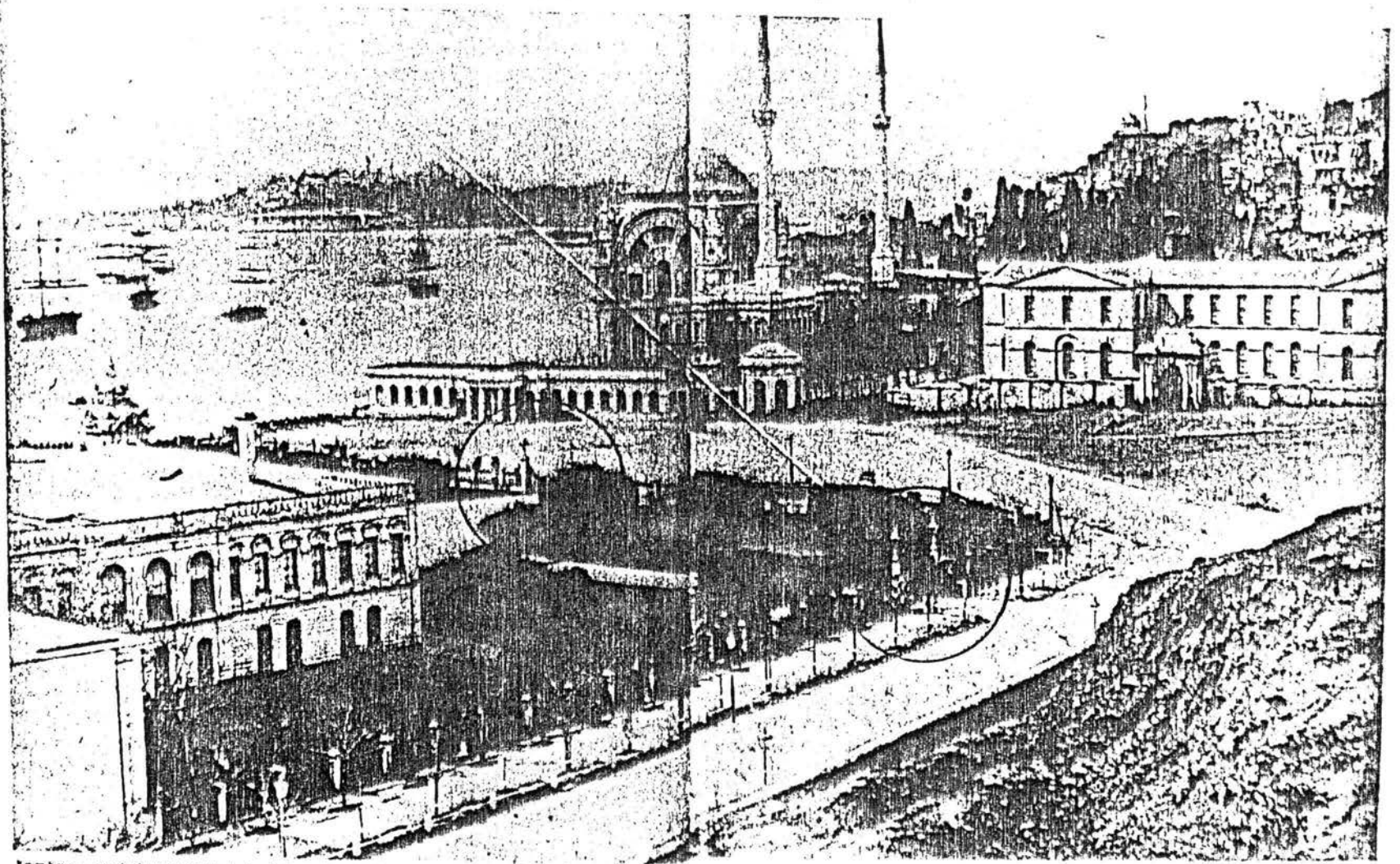

FOTOĞ. 7 - PARMAKLIKLI BAHÇE DUVARLARINDAN DETAY
1876.

Fotoğraf 4 (F.neg. 2/3)

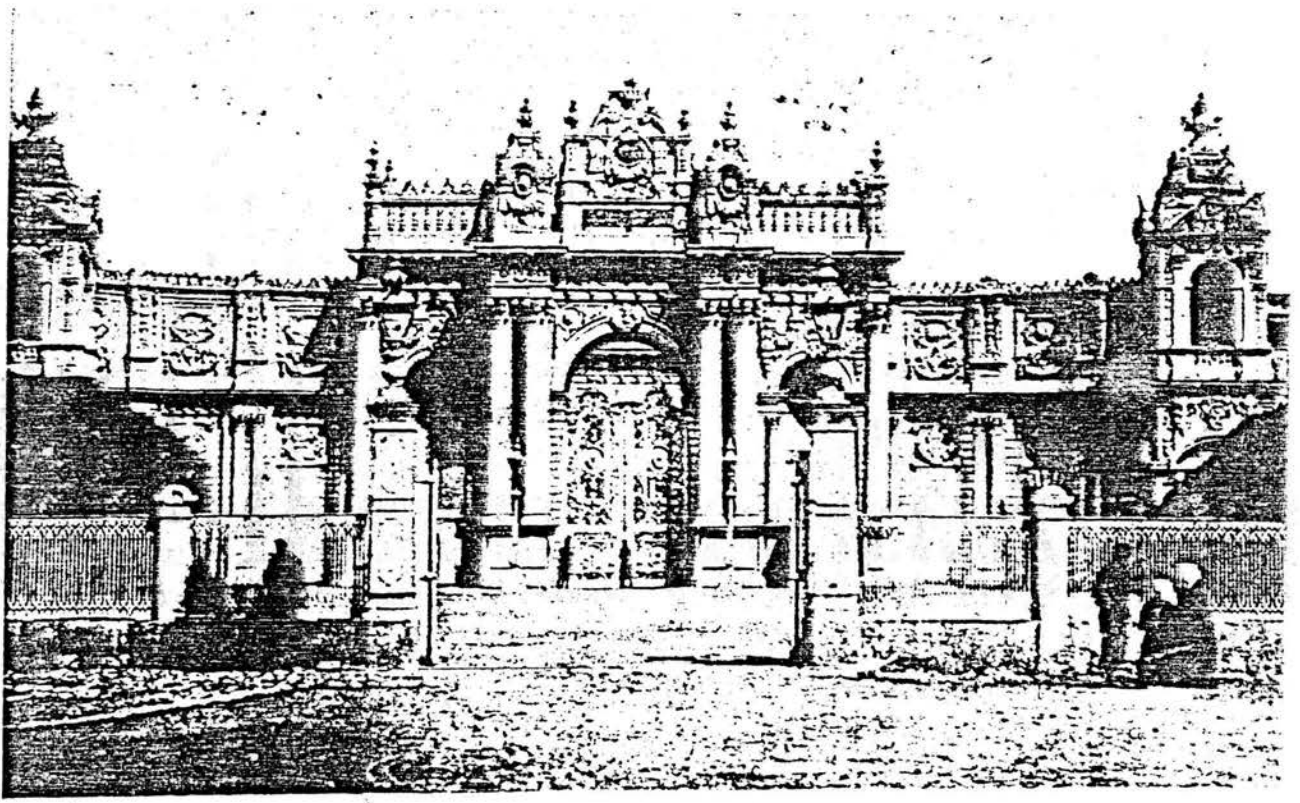
Bayıldım Bahçesi yönünden bahçe parmaklıklı duvarları, ana aks üzerindeki Giriş Kapısı (Foto: Robertson, 1855) görülmektedir.

14

İstanbul Sarayı, cami ve tiyatrosunun ilk fotoğrafıdır. İlk defa yayınlanan bu fotoğrafta Robertson'un İstanbul'da Saray Tiyatrosu

FOTOĞ. 3. SARAY, CAMİ, TİYATRO VE MEYDAN GÖRÜNÜMÜ
Robertson, 1855.

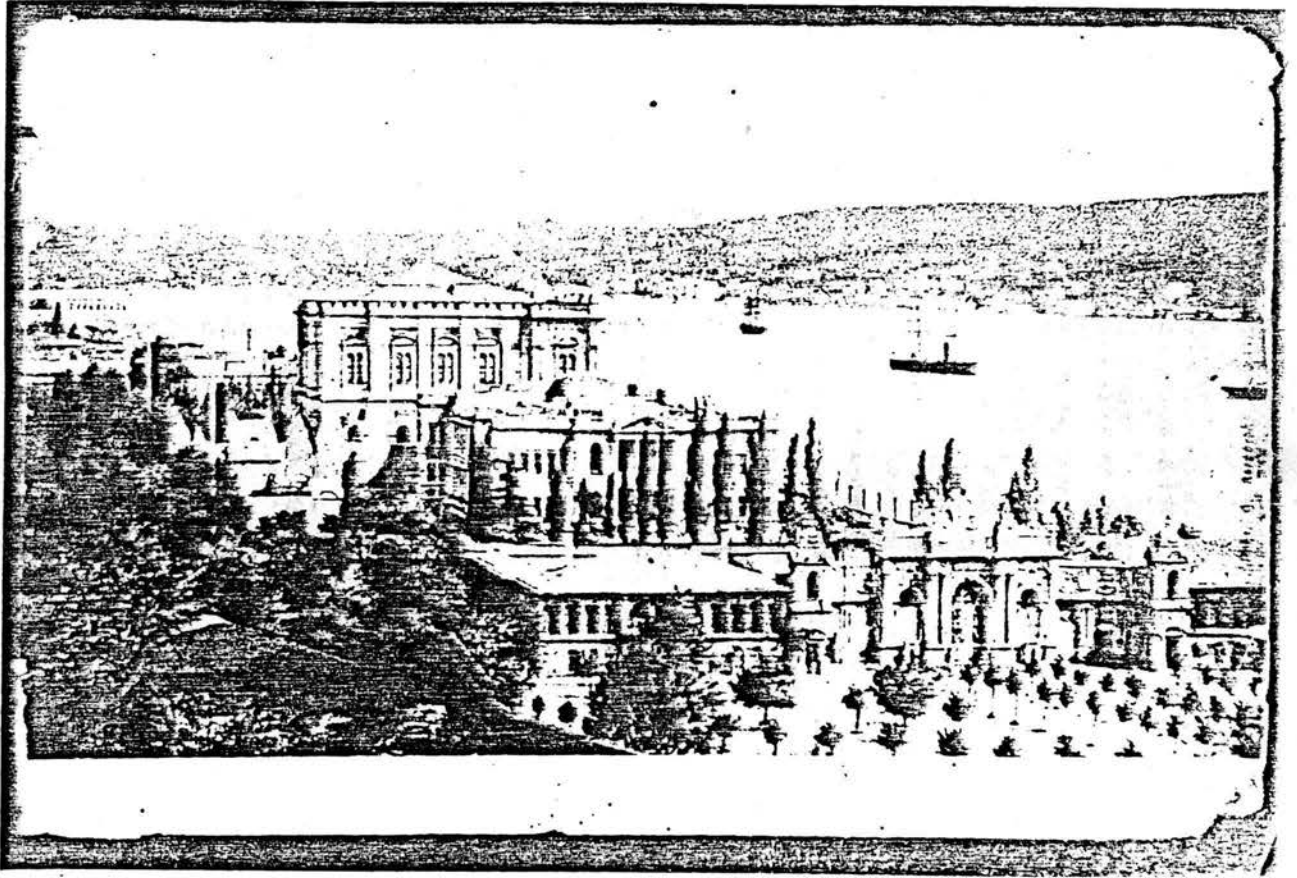

Constantinople

Porte du palais de Dolmabahçe

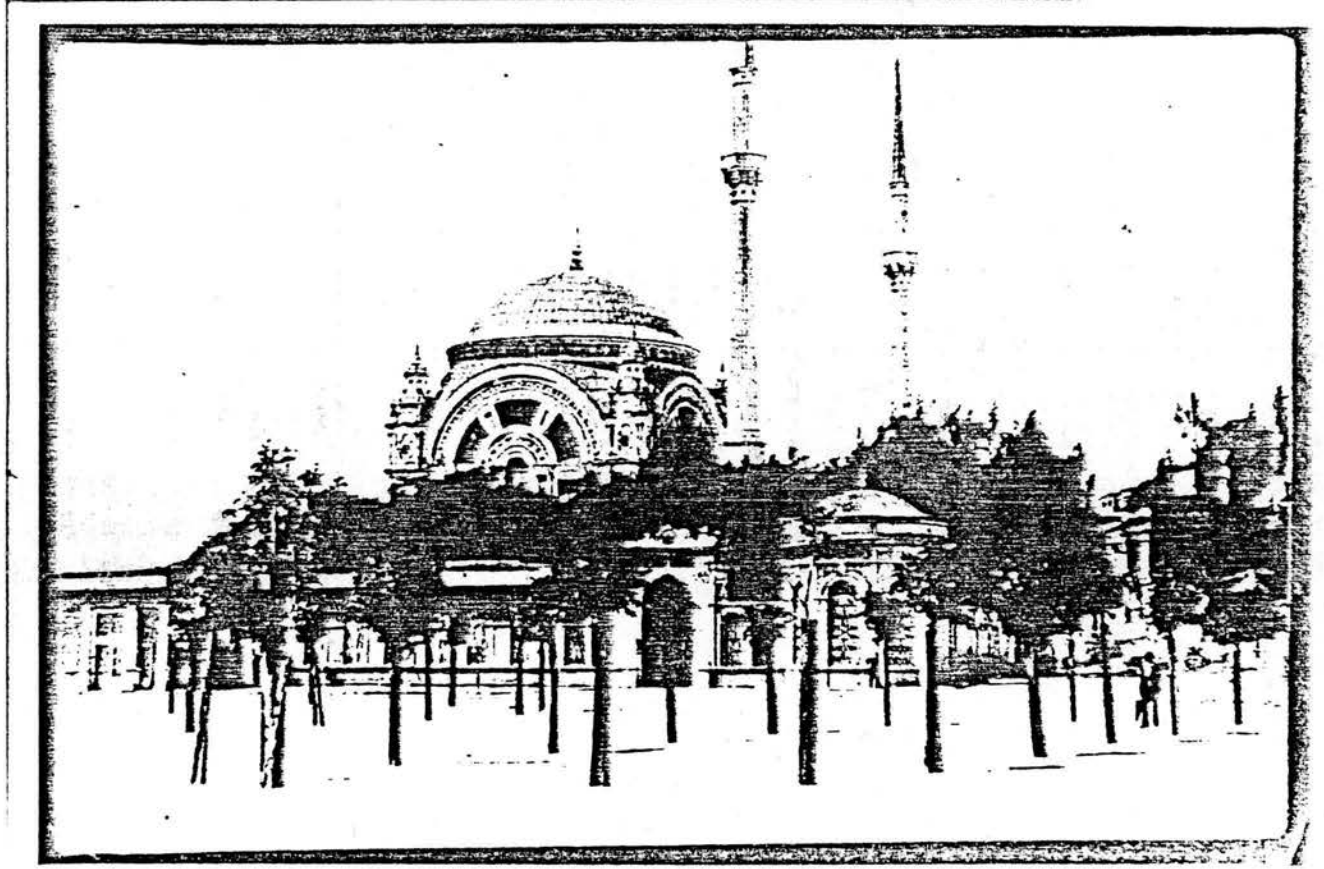
Fotoğraf 11 (F.neg. 1/1)

Sultan II. Abdülhamit döneminde (1876-1909) ve 1909 tarihinde yapılan saptamaya göre Saltanat Kapısı (Hazine-i Hassa Kapısı) ve parmaklıklı çevre duvarının ana aks üzerindeki kapı detayı (İ.B.A.K. Kartpostal Koleksiyonu K.2160 Constantinople-Librairie S.H. Weiss-E. Heydrich)

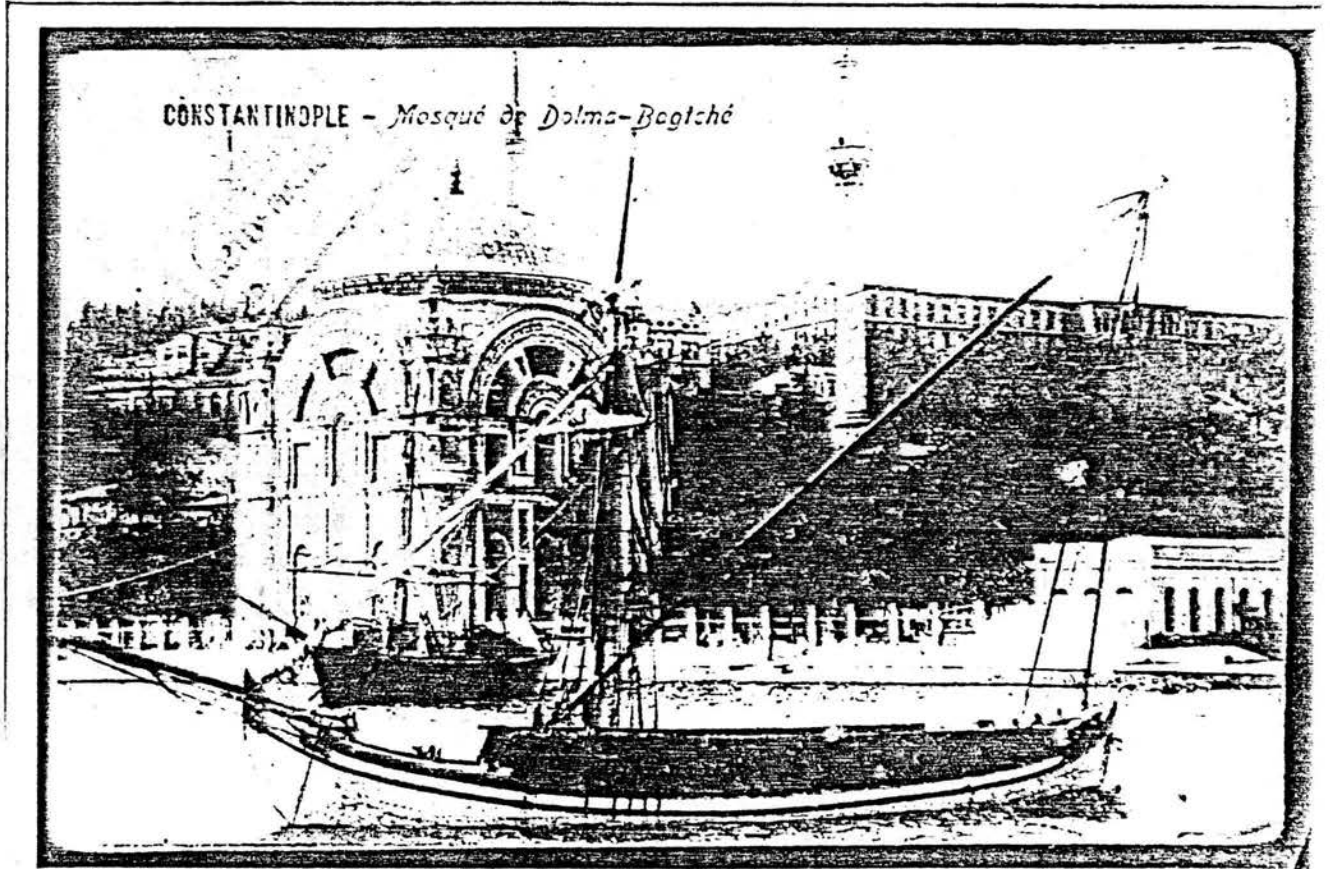
Fotoğraf 12 (F.neg. 1/2)

19.yy ikinci yarısında Bayıldım sırtlarından Dolmabahçe Sarayı Saltanat Kapısı (Hazine-i Hassa Kapısı) ve ön bahçesine bakış.

Fotoğraf 13 (F.neg. 1/5)

19. yy ikinci yarısında Dolmabahçe Sarayı'ndan, Dolmabahçe Meydanı ve Bezm-i alem Valide Sultan Camisi'ne bakış. (İ.B.A.K. Kartpostal Koleksiyonu K.670)

Fotoğraf 14 (F.neg. 1/7)

Bezm-i alem Valide Sultan Cami ve Dolmabahçe Meydanına kadar uzanan parmaklıklı çevre duvarı (İ.B.A.K. Karpostal Koleksiyonu K:656):

Frak II, sıra no : 930, H. 1329/1911

(Minister Vedat Bey'in Keşfi)

SALTANAT KAPISININ DIŞINDAKİ DEMİR PARMAKLIK-
LARIN DEĞİŞTİRİLMESİ.

Hedimret ve Duvar İnşaatı

Sarayı Hümayun-un tramvay caddesine nazır parmaklıkları ve duvar-
ları kâmilen hedmedilecek parmaklıkları ayrı bir yere büyük taşlar
ayrı bir yere ve molozlar ise müceddeden inşa olunacak duvar
istiğmal olunacak ve temel harfiyatına mazarrat vermiyecek şekilde
istif edilecektir.

Duvar inşaatı

Planda gösterilen mevkie krokisi mucibince müceddeden duvar inşa
edilecektir. 80 cm. arzında ve 1 metre irtifaında temel harfiyatına
Ve bunun derununa çimento betonuyla 30 cm. irtifaında ve 80 cm. arzında
bir beton imal edilecek. Ve betonun üzerine kroki de gösterilen
vechile takdir-i zemin olan kısmın 55 cm. arzında ve fevkalâhî olan
kısmı 45 cm. olmak üzere müceddeden duvar inşa olunacak iş bu duvarda
lafâr yahut Macar markalı su kireci harç istiğmal olacak duvarın
inşasında eski taşlar kullanılacak ise de Makriköy taşı karantıyla
sıva imal edilecek ve taş kesme taklidi yapılarak üzeri işlenecektir.
Sıvadan evvel derzler kâmilen 'lafâr' 2 cm. derinliğinde temizlenmiş
olacaktır.

Hafriyat

Çıkan toprak bahçeye tesviye olacaktır.

Beton

Bir kısım çimento, iki kısım kum, 4 kısım temizlenmiş çakıl.

Duvar

Levod taş 250 kilo kireç 1 metre mükebe kum. Ve dir eklerin
babaları ve arka payandaları resmi mucibince montazam kalıp ve
gayet sıkı imal edilip yerine çimento harçla ve sıvanıyla
iş bu taşların yüzü taş taklidi vechile işlenmiş olacaktır.
Keskiri çakımları ve olan taşlar kabul olunmayacak

İş bu taşların imelinde istiğmal olunacak harç 1 çimento 1,5 taneli Makriköy taşı. tamir edilmiş dökmeler katıyen istiğmal edilmeyecektir.

Baba

Fayanda

Tasdirekler

Y
Mecut taşlar ile resmi mucibince gayet muntazam surette imal edilip, yüzler tokmaklanacak ve kenarları kalem ile işlenmiş olacaktır. Yerlerine zıvanalar çimento harçla konulacak.

Taş küpeste

Y
Mecut kapaklar ile resmi mucibince imal edilecek ve kâmilten kalem ile işlenmiş olacaktır. Yerlerine tarif vechile zıvana kenet ve çimento harçla konulacaktır. Sıvalar tarif olunacağı vechile olacaktır.

Parmaklıklar

Mevcut parmaklıklar üzerindeki eski boyalar her ne suretle olur ise olsun kamilen raspa edilecek ve muntazam ve metin bir surette Kavaid-i Fenniye Dairesinde yerlerine boya sürüldükten sonra konulacak.

Parmaklıkların boyası

Raspa edilmiş parmaklıklara iki kat halis sülügen iktiza edilen yerlerine macunla iki kat boya olacaktır. Parmaklığın her tarafı boyanacak. Noksan zuhur etmek ihtimali olan parmaklıklar eski ince kumda gayet düzgün ve temiz olarak döktürülecektir.

Müceddet kapı

Koltuk kapı cihetinde resminde gösterilen mahalde parmaklıklar üzerinde müceddeden bir kapı imal edilecek ve bu kapının müstemilâtı bu vasıf ile mütemessik bulunacaktır.

Fener

Saltanat Kapısı karşısına resmi mucibince tunç taklidi dökmeden mamûl 5 fenerli 4 takım fener bulunacaktır. Bu fenerlerin kürsüleri Hereke taşının mavi renginden olacak ve zincirleri asmak için tarafeyininde resmi mucibince kancaları bulunacaktır. İş bu fenerlere gaz sevki ameliyatı nemli ve fenerin vazî fiyatına bağlıdır.

Baba

Resmi mucibince fenerler arasına tunç taklidi dökme babalar vaz olunacak bu babalar müteharrik olup arzu olunduğu zaman yerlerinden kolayca çıkarılacaktır. Bunun için zemine vaz olunacak derununa keza dökmeden bir yuva bulunacaktır. Fiata bu yuva dahildir.

Herbaba.... yek diğerine resmi mucibince demir zincirlerle merbut olunacak zincirlerin üzerindeki bağlar dökme yahut çinko olacaktır. Zincir dahi tunç taklidi olacaktır.

Babaların temeli

Resmi mucibince çimento 50 cm. arzında ve 30 cm. irtifaında bir temel imal olunub üzerine Hereke taşının kırmızı cinsinden 40 cm. kutrunda 30 cm. irtifaında yekpare bir Hereke taşından mürekkeb olacak. Taşın üst tabakası kalem ile perçak edilmiş olacak ve taşın derununa babanın yuvasına göre oyulmuş olacaktır. Gerek taşın ve yine betonun derununa yağmur sularının süzülmesi bir delik açılacaktır.

ESKİ TÜRKÇE'DEN
ÇEVİREN:

LARİF ORGUN

Mayıs 1990

انشآت و عملايك نوعي

ملول

١٤٤٩

930

[illegible]

[illegible]

باب اولی

در بیان اشیاء در دنیا و در کمال و در آنجا باید کرد

این قبیل که در دنیا برده کن در کمال و در آنجا باید کرد

یکایک و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و همچنین در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

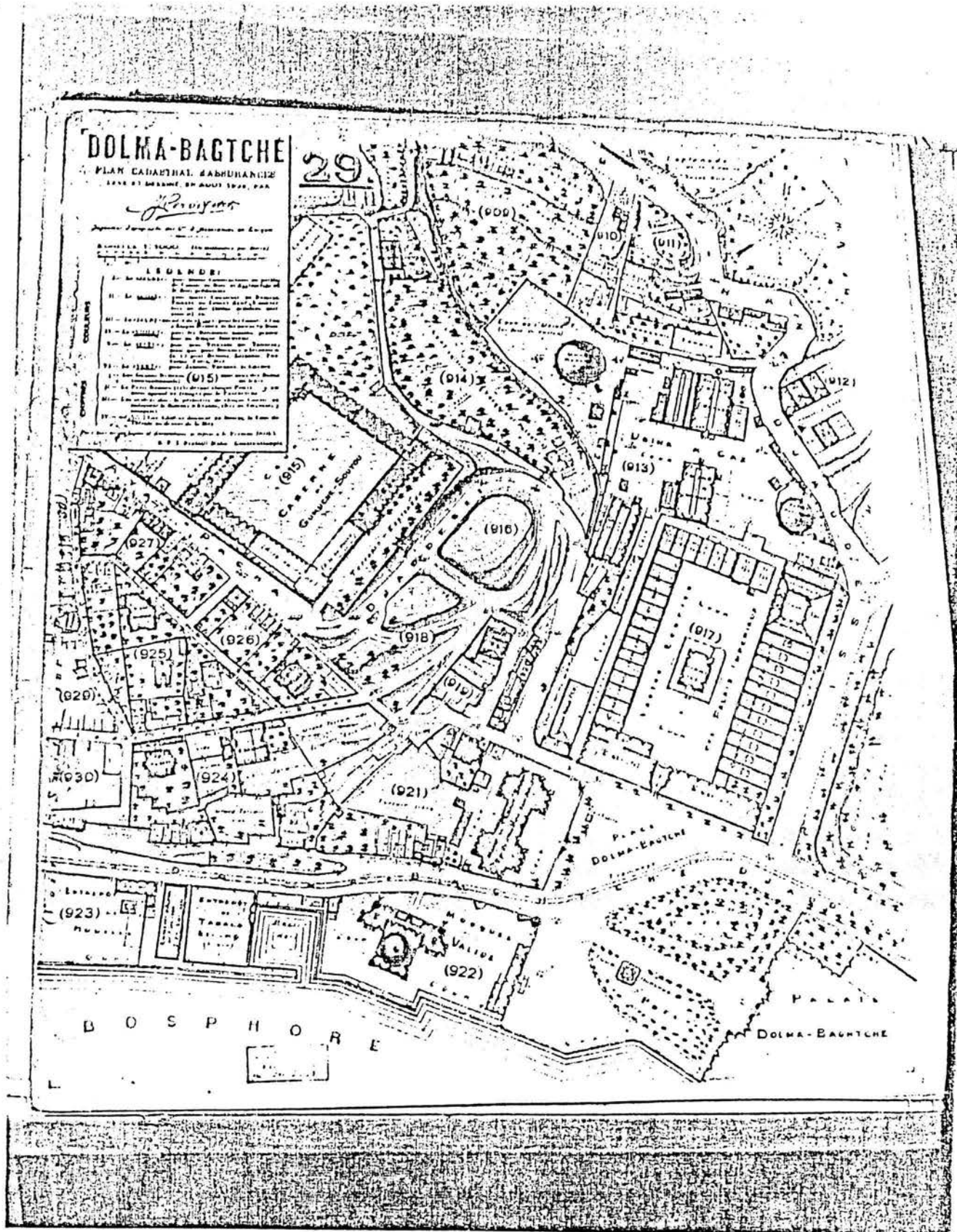
و در آنجا باید کرد و در آنجا باید کرد

[illegible]

[illegible]

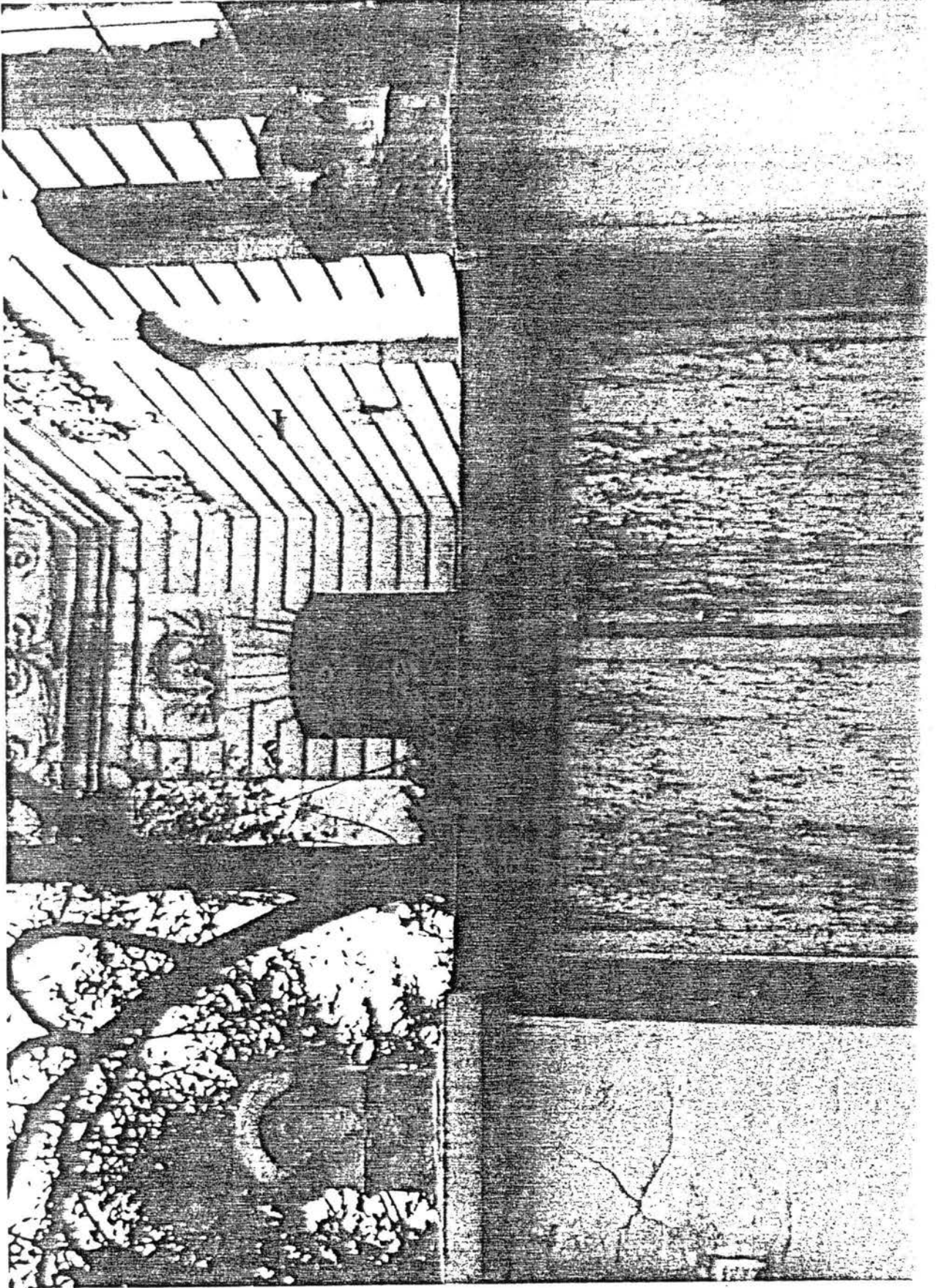
مقدار		فبانی		ارتفاع	عزم
انسام بکونی	یکون	فی	بکون		
		تقریباً	۹۱۶۱۶		
		تقریباً	۱۵۰۰۰		
	۱۰۰		۲۰۰۰۰	عدد	
	۴۰۰	۱۴۰۰۰	۵۶۰۰۰	عدد	
	۱۰	۵۵۰۰۰	۵۵۰۰۰	عدد	
	۱۰	۴۵۰۰۰	۴۵۰۰۰	عدد	
			۱.۹۷۱۶	عدد	

۴۴۶۸۶۸

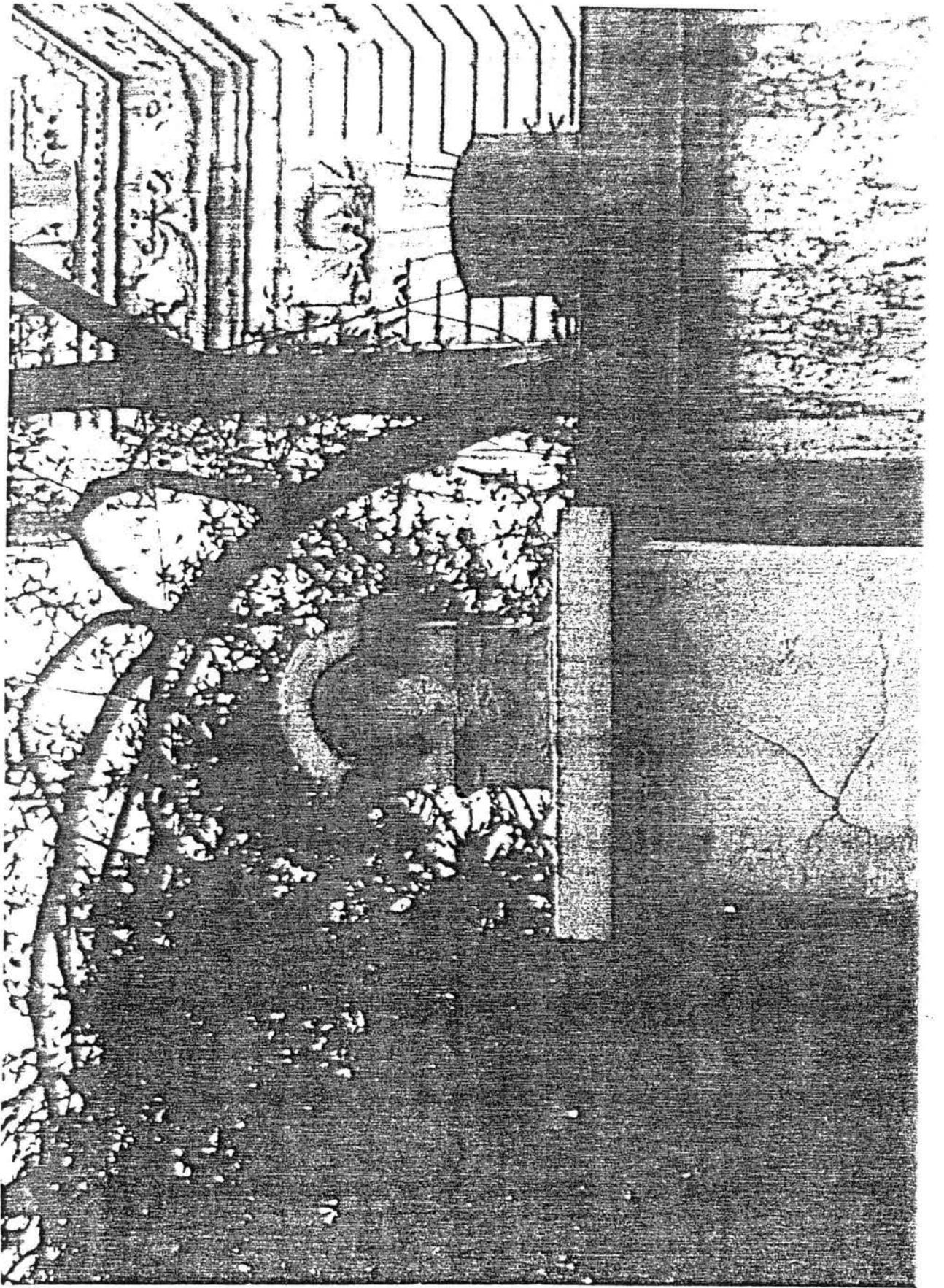
Pervititch, Dolmabaghtche Plan Cadastral d'Assurances, 1926

Dolmabahçe Sarayı Ön Bahçesi ile Bezm-i alem Valide Sultan Cami; Hamlahane Saray Tiyatrosu; İstanbul Amire, Saat Kulesi.

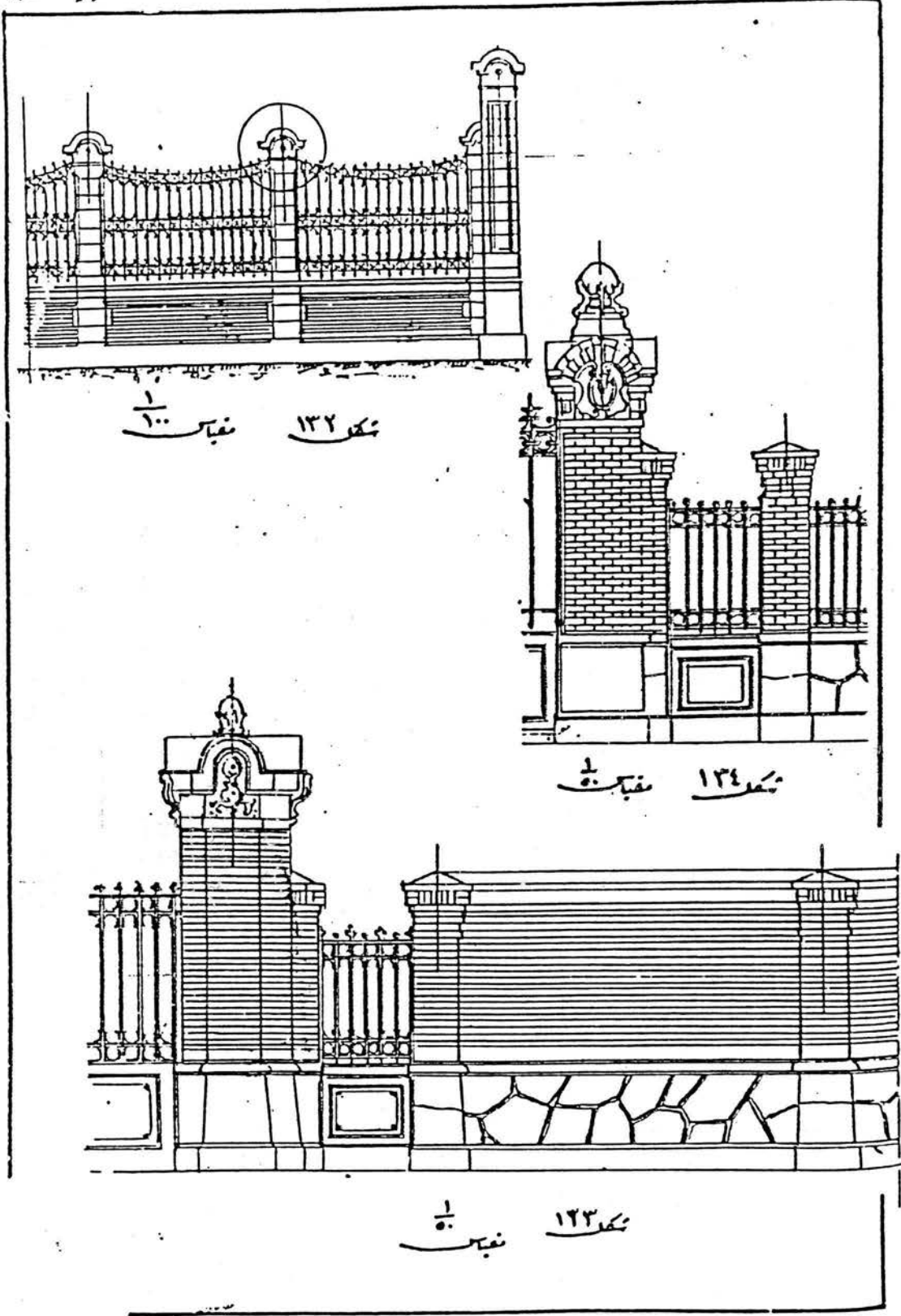
Fotoğraf 15 (F.neg. 2/5)

Dolmabahçe Sarayı, Veliht Dairesi ile
Hareket Köşkləri arasındaki ayrııcı duvar ve
payeler üzerinde bulunan özgün başlıklar.

Fotoğraf 16 (F.neg. 2/4)

Dolmabahçe Sarayı, Veliaht Dairesi ile
Hareket Köşkleri arasındaki ayırıcı duvar ve
paye üzerinde bulunan özgün başlık.

مهندسین ایرانی

Fotoğraf 17 (F.neg. 2/9)

20. yüzyıl başında; Mühendislik eğitimi için hazırlanmış bir yayında parmaklıklı bahçe duvarı paye ve bahçe duvarında kullanılan özgün başlık ve mimari elemanlar (Yıldız Üni. Kütüphanesi, Mühendis Mektebi Yayını Tarihsiz), yaprak no:12, Şek.132

(Parmaklıklı bahçe duvarı cephe görünümleri
çizimlerinin yazılarının yeni türkçe tercümesi)
Yaprak numarası 12 Mimari

I/100 I32
Mikyas Şekil

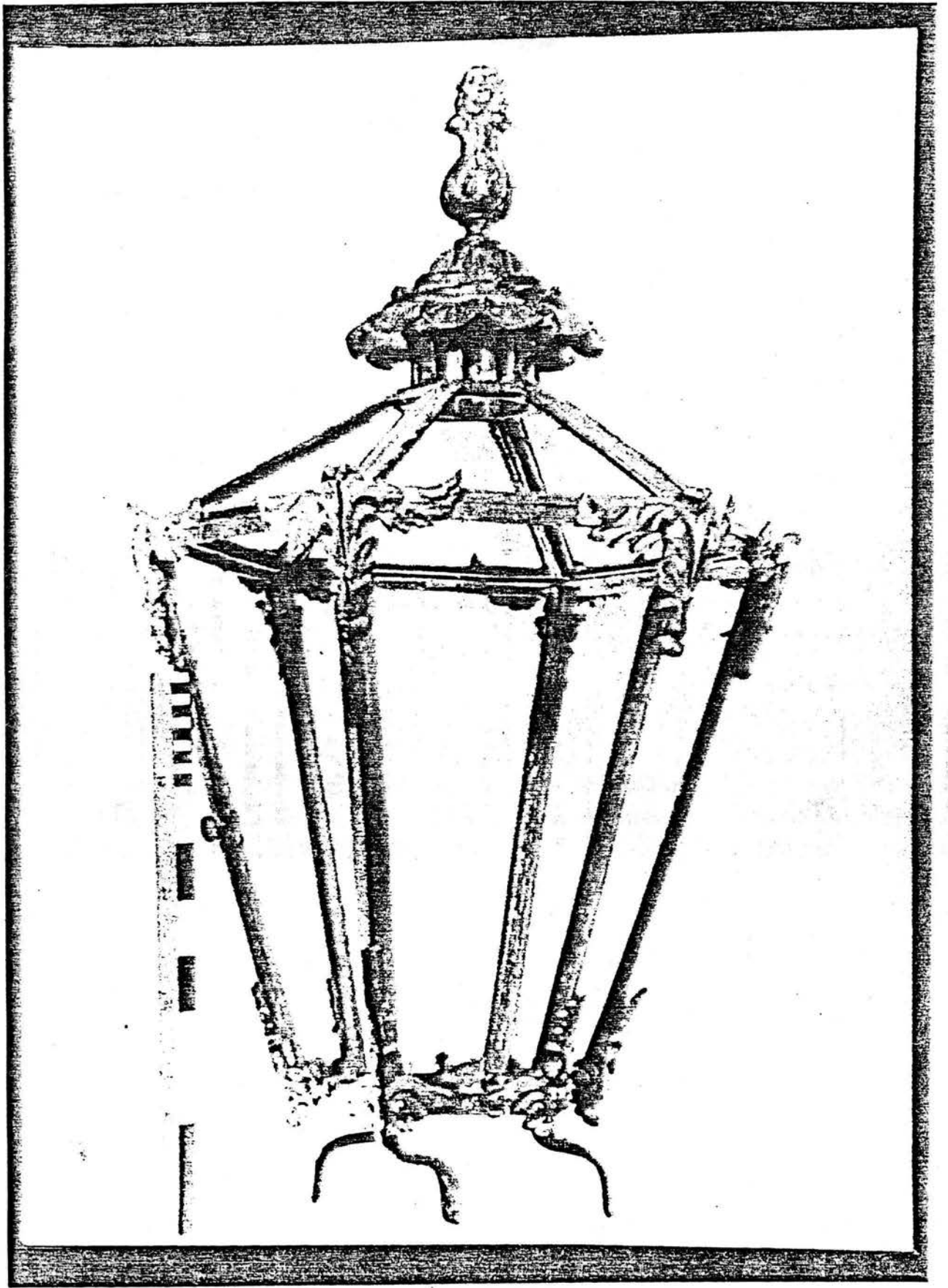
I/50 I34
Mikyas Şekil

I/50 I33
Mikyas Şekil

Mühendis mektebi Matbası

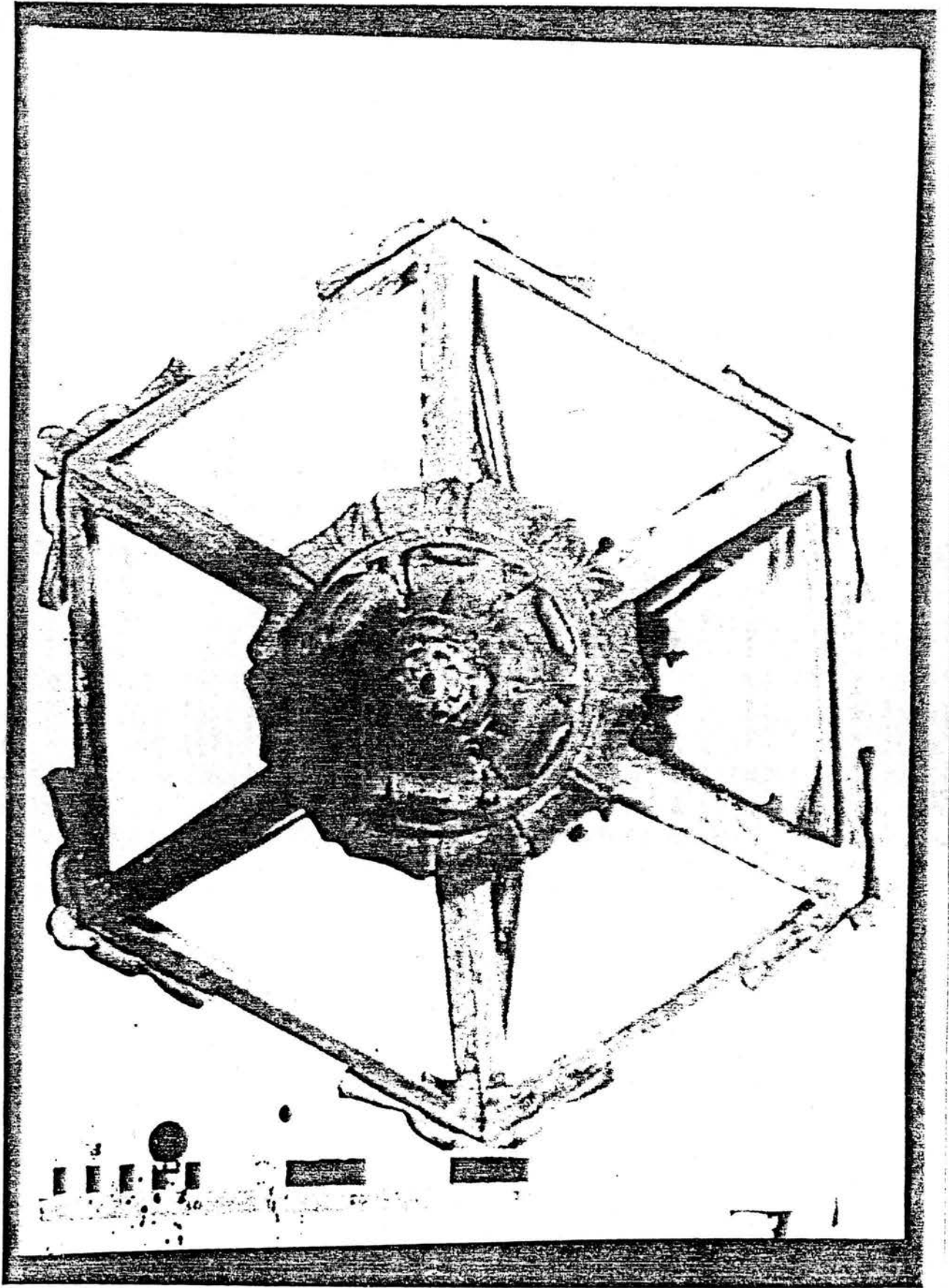
Tercüme:Cengiz KÖSEOĞLU ,Uzman
Vahide GEZGÖR ,Uzman
15.3.1910

U Y G U L A M A - P R O J E L E R İ

Fotoğraf 18 (F.neg. 2/8)

19. yy Saray bahçelerinde uygulanmış fener başlığı.

Fotoğraf 19 (F.neg. 2/7)

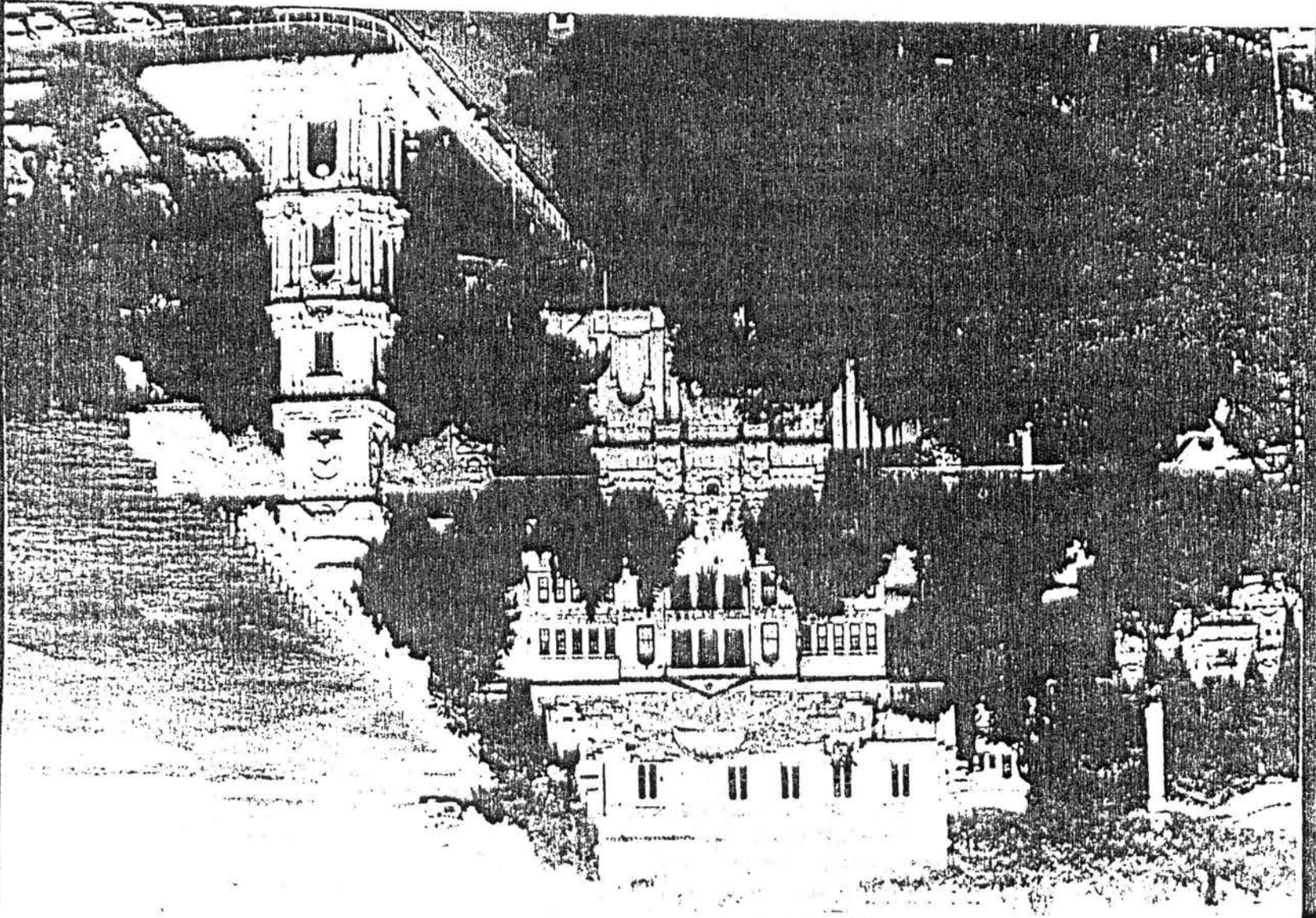
19.yy Saray bahçelerinde uygulanmış fener başlık detayı.

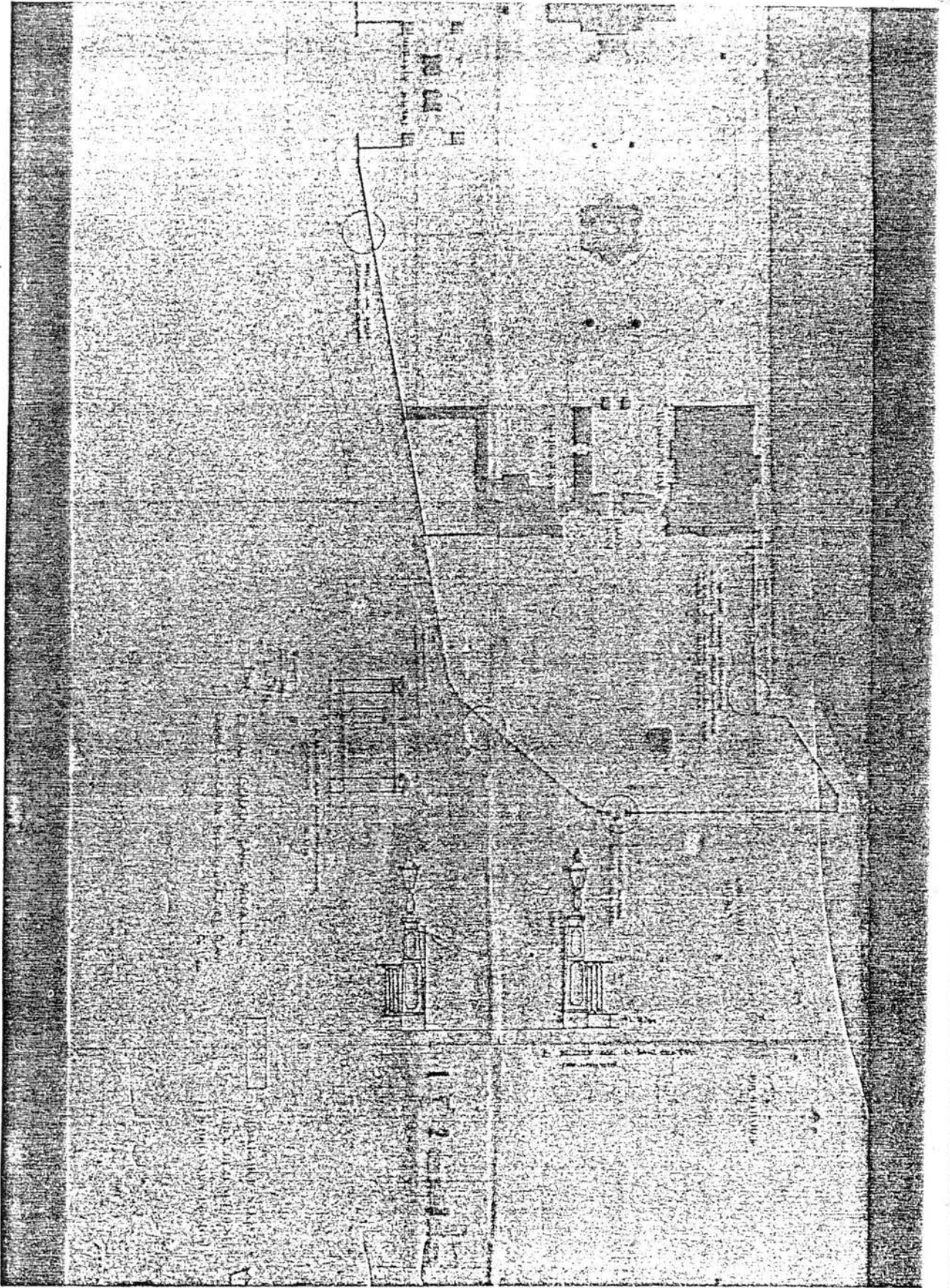

Fotoğraf 20 (F.neg. 2/6)

19.yy Saray bahçelerinde uygulanmış fener
gövdesi detayı:

FOTOĞ. 22 DOLMABAHÇE SARAYI SAAT KULESİ VE ÖN BAHÇENİN BUGÜNKÜ DURUMU

Fotoğraf 21 (F.neg. 2/1)

Önerilen bahçe parmaklıklı duvar sınırlarını
belirten vaziyet planı.

F O T O Ğ R A F
Ç E K İ M İ

FİKRET YILDIZ